

DE REDACTIE PRIVAAT

ZELFREGULERING

In de tachtiger jaren was het al deregulering dat de klok sloeg. De tendens om al maar meer wetten, besluiten, decreten en diesmeer uit te vaardigen moest worden omgedraaid, zo klonk het. Bovendien moest de kwaliteit van de wetgeving worden verbeterd, o.m. door kortere en betere wetteksten op te stellen. De toestand zou voor de gewone burger kafkaïens zijn geworden.

De kreet om deregulering verstomde algauw. Men kreeg in de gaten dat deregulering, en dus meer vrijheid, vaak gevraagd werd door marktdeelnemers als het om het eigen werkgebied ging, maar dat zij vaak meer controle, en dus meer wetgeving, vroegen als het ging over het werkgebied van de concurrent. Ook zag men het onmogelijke in van de opdracht. In plaats van deregulering kwam dan ook de vraag naar herregulering naar voren of, zoals dat met een modewoord werd aangeduid, naar herijking van bestaande wetgeving. Dat hield o.m. in dat men het belang nagestreefd door de regelgeving mede afwoog tegen de vermeerderde druk die de op zich wellicht wenselijke wetgeving legde op de vrijheid van burgers en marktdeelnemers.

Zelfregulering moet tegen deze achtergrond worden gezien, maar ook tegen de achtergrond van de in de negentiger jaren toeslaande roep om privatisering. Het beslag dat door de overheid op schaarse middelen werd gelegd, moest worden teruggedrongen. Dus ook wetgeving, alhoewel: geprivatiseerde onderdelen van de economie die op een of andere wijze met het algemeen belang te maken hebben (veiligheid, volksgezondheid) moeten toch nog worden gecontroleerd, wellicht zelfs meer dan voordien. Niet noodzakelijk door de overheid, of niet uitsluitend, zelfs niet in de eerste plaats door de overheid. De betrokken marktdeelnemers zouden die overheid immers voor een deel kunnen tegemoet komen door zichzelf regels op te leggen, bij voorkeur in overleg met hun tegenspelers in het maatschappelijk (voornamelijk economisch) verkeer en met inbreng van onafhankelijke deskundigen, ook wel eens wijzen genoemd. Zelfregulering door middel van het uitwerken en aan zichzelf opleggen van niet juridisch bindende gedragscodes was, en is, voortaan „in”.

De overheid zelf ziet deze ontwikkeling niet met een kwaad oog. Het was al lang gebruikelijk voor de overheid om, bij de tenuitvoerlegging

van haar beleid, een beroep te doen op privaatrechtelijke technieken (vennootschappen, verenigingen, overeenkomsten), waarbij ook meer en meer privé-partners werden betrokken en soms zelfs met hoofdverantwoordelijkheid werden bekleed („outsourcing” van overheidsopdrachten, heeft dat). Zo kan men immers een beroep doen op de deskundigheid van de particuliere sector en, daarenboven, de tot stand gekomen (zelf-)regulering beter aanvaardbaar en afdwingbaar maken.

Ten voordele van zelfregulering kunnen overigens heel wat nobele motieven worden ingeroepen: participatieve democratie, consensus-economie (nu poldermodel genoemd), „bargained administration” (om het geleerd te zeggen), ja zelfs subsidiariteit in de eigenlijke zin van het woord: vooraleer zich af te vragen welke overheid moet tussenkomen, een hoger of een lagere (die bij veronderstelling dichterbij de burger staat), rijst immers de vraag of de overheid überhaupt moet tussenkomen en of men ook regulering niet zoveel mogelijk aan de burgers (en hun verenigingen) moet overlaten.

Geen onverholven woord dus over zelfregulering. Wel dit: zelfregulering moet gebeuren binnen een welbepaald, van tevoren afgesproken kader. Al te vaak gaat men ervan uit, d.i. zowel de overheid als de aan het overleg deelnemende partners (vaak beroeps-, werknemers-, consumenten-, milieuverenigingen) dat het volstaat partijen aan de tafel te krijgen, daartoe van overheidswege vaak met zachte dwang aangespoord, om concrete resultaten te bereiken. Dat is niet zo: in de financiële sector b.v., zo kwam tot uiting tijdens een recent in Brussel georganiseerd colloquium (dat ik mocht voorzitten), vertrouwt de overheid (in dat geval de Europese) er te gemakkelijk op dat uit besprekingen, b.v. inzake hypothecaire reglementering, een volwassen regulering zal tot stand komen die voor de overheid aanvaardbaar is. Het tegendeel was waar: jarenlange besprekingen met niet duidelijk afgelijnde interventies vanwege de diensten van de Europese Commissie, hebben nog altijd geen (of nauwelijks) resultaat opgeleverd.

Wil men zelfregulering, meestal door middel van gedragscodes, een plaats geven binnen een door de overheid uitgestippeld beleid, dan moet ook daar op voorhand tussen de overheid en de aan het overleg deelnemende partners een gedragscode worden afgesproken, ditmaal omtrent de manier van onderhandelen: welke zijn de precieze punten van overleg, welke rol speelt de overheid, zal zij de resultaten aanvaarden, hoe zal de regulering worden afgedwongen, binnen hoeveel tijd moet het overleg resultaten opleveren en wat zijn de gevolgen als geen resultaat wordt bereikt? Ik neem aan dat een dergelijk overleg-

kader niet in het algemeen kan worden vastgelegd en dat dit best „ad hoc” gebeurt. Een leidraad daarbij kan zijn de manier waarop in de internationale scheidsrechtelijke praktijk tussen partijen, onder toezicht van het college van arbiters, „terms of reference” en een „procedural timetable” worden afgesproken. Een voorbeeld daarvan vindt men in de regels die zijn neergelegd in het door de Internationale Kamer van Koophandel uitgewerkte Arbitragereglement waaraan het Internationaal Arbitragehof de hand houdt.

Zelfregulering is een te belangrijk onderdeel van overheidsbeleid geworden om daarvoor geen ernstig kader te creëren op nationaal en supranationaal niveau.

Walter VAN GERVEN